

● گزارش‌ها و تحلیل‌ها

پنجاه و هفتمین کنفرانس سالیانه مؤسسه خاورمیانه

آمریکا، دیدگاه‌هایی از آمریکا در قبال خاورمیانه، خاورمیانه و انتخابات ریاست جمهوری در سال ۲۰۰۴، و ثبات و دموکراسی در خاورمیانه طی ۴ جلسه با ارائه ۱۶ سخنرانی مورد بحث و بررسی قرار گرفت.

الف) دیدگاه‌هایی از خاورمیانه در قبال سیاست آمریکا

در این جلسه به ریاست مایکل کالینز دان سردبیر «مجله میدل ایست» چهار سخنرانی در رابطه با موضوع فوق عرضه شد که نکات عمده مطرح شده در آن‌ها به قرار زیر است:

مؤسسه خاورمیانه پنجاه و هفتمین

گردهمایی سالیانه خود را در روزهای ۲۲ و ۲۳ اکتبر، برابر با ۳۰ مهر و اول آبان ۱۳۸۲ در محل «باشگاه ملی مطبوعات» واقع در شهر واشنگتن برگزار نمود. در این نشست که تحت عنوان «خطرات مشارکت: آمریکا در خاورمیانه» و در

جمع بیش از ۴۰۰ تن از شخصیت‌های علمی و پژوهشی از مراکز دانشگاهی و تحقیقاتی و نمایندگانی از وزارت خارجه، ارتش و نیروی هوایی آمریکا، سفارتخانه‌های ممالک خاورمیانه و شمال آفریقا، نمایندگانی از شرکت‌های نفتی و انرژی، خبرنگاران، دانشجویان و علاقمندان به مسائل خاورمیانه برگزار گردید موضوعاتی چون دیدگاه‌های خاورمیانه‌ای نسبت به سیاست‌های

۱. سخنرانی عبدالرضا اسیری^۱ از دانشگاه

کویت

دکتر اسیری طی بیانات خویش سعی نمود نظر مردم کویت و دیگر مردم خاورمیانه را نسبت به سیاست‌های آمریکا در قبال منطقه بازتاب دهد. آمریکا در قرن ۱۹ مورد علاقه و اعتماد ممالک مسلمان و خاورمیانه بود زیرا به مثابه نجات‌دهنده کشورهای مذکور از دست قدرت‌های استعماری و همچنین به‌عنوان مدل دموکراسی، آزادی و علم تلقی می‌شد حال آن‌که طی ۵۰ سال گذشته آمریکا از نظر مردمان مسلمان و عرب به‌عنوان حمایت‌گر حکومت‌های دیکتاتور به حساب آمده است.

به گفته سخنران امروز سیاست آمریکا در قبال خاورمیانه بیش از هر زمان دیگری نابرابر و یک‌طرفه است و به همین خاطر خصومت و نفرت علیه واشنگتن در بین مردم خاورمیانه روز به روز بیشتر می‌شود چون آمریکا را دشمن اعراب می‌دانند. سیاست‌های آمریکا در منطقه باعث شده تا رادیکال‌های اسلامی بتوانند واشنگتن را دشمن اسلام و طرفدار اسرائیل که

دشمن اعراب است معرفی کنند... از طرفی مبارزه آمریکا با تروریسم این ترس را برای مردم خاورمیانه پیش آورده که مبدا تحت نام این مبارزه رژیم‌های دست‌نشانده واشنگتن در منطقه روی کار بیایند هر چند که مبارزه با تروریسم تا به حال نتیجه معکوس به‌بار آورده و باعث بالاگرفتن خصومت علیه ایالات متحده شده تا جایی که روابط آمریکا با جهان اسلام بسیار محدود شده است. وی در عین حال برکناری صدام را برای منطقه مثبت دانسته و یادآور شد که بازسازی عراق و اصلاحات در این کشور به نفع منطقه خواهد بود. به گفته اسیری سیاست‌های جاری آمریکا در زمان بوش در واقع احیاءکننده مکتب تروریسم است. در سایه سیاست‌های دولت بوش وضعی پیش آمده که رژیم‌های ضد آمریکا و اعراب ضد آمریکا در یک صف قرار گرفته‌اند و درگیری آمریکا با تروریسم باعث شده که مردم خاورمیانه نگران روی کار آمدن رژیم‌های دست‌نشانده واشنگتن

1. Abdul Reza Assiri

۲. اظهارات خانم اسلا صباح^۱ روزنامه‌نگار

از ترکیه

خانم اسلا صباح روزنامه‌نگار ترکیه به مخالفت اولیه ترکیه با استفاده آمریکا از خاک این کشور علیه عراق و موافقت فعلی ترکیه با اعزام نیرو به عراق اشاره کرد و گفت: اگرچه کشورش متحد آمریکاست ولی دو کشور اختلافاتی نیز دارند. برای نمونه ترکیه با درخواست واشنگتن برای استقرار ۸۰ هزار نیرو در این کشور علیه عراق مخالف است زیرا آن را خلاف امنیت و حاکمیت خود می‌داند چون ممکن است بعد از عراق نوبت به سوریه و ایران برسد و آمریکا کشور ترکیه را علیه دو کشور مذکور تحت فشار قرار دهد. اختلاف دیگر بین واشنگتن و آنکارا بر سر مسأله کردها می‌باشد. در این مورد نمی‌شود مردم ترکیه را متقاعد کرد که آمریکا قصد ایجاد یک دولت کرد ندارد. به گفته سختران بیش از ۵۰ درصد مردم ترکیه سیاست آمریکا در منطقه را برای امنیت ترکیه

در منطقه بشوند. آمریکا که روزگاری به عنوان مدل و حامی آزادی و دموکراسی به‌شمار می‌رفت امروز ارزش‌هایی چون دموکراسی و آزادی را نه تنها برای مردم جهان بلکه برای شهروندان خود نیز محدود کرده است.

سختران در بخش پایانی گفتار خویش با اشاره مجدد به مثبت بودن سرنگونی رژیم صدام و بازسازی و اصلاحات عراق برای منطقه تأکید کرد که عرصه سیاسی خاورمیانه به سمت آزادی و دموکراسی حرکت می‌کند و پنجره امید را برای دیگر کشورهای خاورمیانه باز کرده است. وی در خاتمه ضمن تأکید نسبت به ضرورت برگزاری نشست‌های متعدد جهت گفتگو و تفاهم و معرفی اسلام به‌عنوان دین صلح یادآور شد که به‌رغم درگیری‌های موجود هنوز جای تفاهم و همکاری وجود دارد. به گفته عسیری مردم خاورمیانه محکوم به شکست هستند مگر این‌که تغییرات زیربنایی در کشورهای خود ایجاد کنند.

1. Asla A. Sabah

خطرناک می‌دانند. ریشه‌های عدم اعتماد مردم ترکیه نسبت به سیاست‌های آمریکا در منطقه را باید در اوضاع بعد از عراق و احتمال ایجاد دولت کردستان جستجو کرد. وی با اشاره به ثبات و تدوین قانون اساسی عراق و اهمیت آن برای ترکیه گفت: مردم ترکیه سیاست‌های نظامی آمریکا در خاورمیانه را نمی‌پسندند ولی شعارهای واشنگتن برای دمکراتیزه کردن منطقه را می‌پسندند.

۳. اظهارات مصطفی الفیکی^۱ نماینده پارلمان مصر

سخنران طی بیانات خویش ضمن انتقاد از سیاست‌های آمریکا، از اسلام به‌عنوان دین صلح و دوستی دفاع نموده و گفت: در حال حاضر سطح انتقاد علیه آمریکا نسبت به چند دهه گذشته بی‌سابقه بوده و مبارزه آمریکا با تروریسم نیز این احساس را بوجود آورده است که گویی این جنگ علیه اسلام است. وی در ادامه بحث خود خاطر نشان کرد: اسلام تحمل‌پذیرترین دین در جهان است ولی عده‌ای

در غرب چهره‌ای از اسلام ترسیم کرده‌اند که این دین بزرگ به‌عنوان منبع تروریسم معرفی شود. حال آن‌که اسلام که از همان ابتدا پیروان دیگر ادیان، از جمله یهودیان را تحت کمک و حمایت خود قرار داده باید محترم شمرده شود. همه مسلمانان طالبان و همه اعراب بن‌لادن نیستند.

سخنران در بخش بعدی سخنان خویش عواملی چون فقدان دمکراسی و عدم فضای مناسب برای مشارکت سیاسی و کمبود آموزش در خاورمیانه را زمینه‌ساز رشد تروریسم دانسته ولی در عین حال سیاست‌های خارجی، به‌ویژه حمایت کامل واشنگتن از اسرائیل و به کارگیری یک سیاست نامتوازن در منطقه را در ایجاد بستر مناسب برای رشد تروریسم بسیار مؤثر خواند. به گفته وی کسانی چون صدام و بن‌لادن از این مسأله سوء استفاده کرده‌اند. الفیکی در ادامه بحث خود به بررسی مسأله عراق پرداخته و یادآور شد: احساس می‌کنم مردم آمریکا از اوضاع جاری عراق بی‌اطلاع

1. Mustafa El-Feki

پس از تسخیر مصر برای نزدیک شدن به مردم این کشور حتی جلوتر رفته و خود را مسلمان توصیف کردند.

سخنران در بخش پایانی اظهارات خویش با اشاره به علاقمندی جوانان عرب و خاورمیانه به فرهنگ آمریکا، به ویژه به فیلم‌های آمریکایی، خاطر نشان کرد که مردم آمریکا نیز باید در برخورد با منطقه خاورمیانه جانب انصاف را رعایت کرده و یک سیاست متعادل در برخورد با مسائل گوناگون از جمله در رابطه با درگیری فلسطینی‌ها و اسرائیل اتخاذ نمایند. مسلماً اگر چنین برخورد متوازنی صورت گیرد، بحران عراق فیصله می‌یابد و این کشور روی آرامش خواهد دید.

۴. بیانات مورف ژوژاتی^۱ از مؤسسه

میدل ایست

سخنران در بررسی سیاست خارجی آمریکا در قبال خاورمیانه چگونگی این سیاست

هستند چون تجربه کافی درباره خاورمیانه ندارند و لذا هر وقت صحبت از مسأله سنی و شیعه، کرد و عرب می‌کنند نمی‌دانند که این‌گونه تقسیم‌بندی‌ها باعث بیشتر شدن مشکلات خاورمیانه می‌شود. باید توجه شود که ما مردم منطقه هیچ‌گونه مخالفتی با اصلاحات نداریم ولی در عین حال معتقدیم که اصلاحات باید در چارچوب هویت و تمدن منطقه باشد نه این که از طرف غرب دیکته شده باشد. ما با مدرنیزه کردن مسأله‌ای نداریم چون بر این باوریم که مدرنیزه کردن همیشه به منزله غرب‌زده کردن نباید تلقی شود. این که آمریکا سعی می‌کند به الازهر و به مسلمانان فشار بیاورد در نهایت باعث تبلیغات مخرب علیه آمریکا خواهد شد و این در حالی است که اساساً مسأله‌ای بین مردم عرب و مردم آمریکا وجود ندارد. حتی در عصر ناصریم که مصر به شوروی نزدیک بود ۹۹ درصد مردم مصر علاقمند بودند برای تحصیل کردن به جای رفتن به شوروی به آمریکا بروند که یک دلیل آن نقش مذهب در آمریکا بوده است. حتی کسانی چون اسکندر و ناپلئون نیز

1. Murhaf Joujati

در رابطه با سوریه را مورد توجه قرار داده و در مقایسه با سیاست اتحادیه اروپا یادآور شد که اروپا از این حیث سیاست سازنده‌ای نسبت به سیاست آمریکا در قبال سوریه داشته است هر چند که دمشق در ارتباط با مسائلی چون تروریسم و حقوق بشر اختلافاتی با اروپا داشته است. وی رابطه دمشق و واشنگتن را اساساً یک رابطه در حال تخریب توصیف کرد و عواملی چون سیاست‌های تجاوزکارانه آمریکا و نقش «لابی‌ها» در واشنگتن و نیز سیاست ناموفق سوریه را در این مورد مؤثر دانست.

ژوژاتی در بخش بعدی سخنان خویش

موضوع لایحه پیشنهادی «الیات انگل» نماینده کنگره علیه سوریه را مورد اشاره قرار داده و آن را حرکتی خصمانه برشمرد و گفت: از لایحه مذکور بوی یهودیت استشمام می‌شود. در این لایحه از سوریه خواسته شده دست از حمایت تروریسم بشوید و پایگاه‌های تروریست‌ها در خاک این کشور را برچیند غافل از این که سوریه خیلی از این پایگاه‌ها را بسته است. در این لایحه نمی‌گوید که سوریه با دادن اطلاعات

پیشاپیش جان آمریکایی‌ها را نجات داده است. در این لایحه توقف تلاش دشمن برای دستیابی به سلاح کشتار جمعی درخواست شده است ولی هیچ اشاره‌ای به چند زیر دریایی و ۳۰۰ بمب اتمی اسرائیل نشده است. وانگهی لایحه الیات خواهان قطع انتقال نفت عراق به سوریه شده ولی فراموش کرده است که به دستور ژنرال آمریکایی در عراق نفت این کشور به ازای دریافت برق از سوریه به آن ارسال می‌شود. از طرفی برخلاف سوریه که خواهان صلح در چارچوب قطعنامه‌های شورای امنیت است، اسرائیل علاقه‌ای به صلح ندارد.

در قسمت دیگر از توضیحات ژوژاتی

آمده است که فشارهای آمریکا بر سوریه تغییری در رفتار دمشق ایجاد نخواهد کرد چون قبلاً هم از این‌گونه فشارها اعمال شده که نتیجه‌اش افتادن سوریه به آغوش شوروی سابق و متحد شدن جناح‌های جدید و قدیم در این کشور شده است. مضافاً این که تحریم صادرات و سرمایه‌گذاری آمریکا در سوریه تنها به سرمایه‌داران آمریکا و خانواده‌های کارگران این

سیاست خود در قبال اعراب و اسلام را مورد تجدیدنظر قرار دهد و متوجه باشد که برای عموم مردم عرب مسأله فلسطین بسیار مهم است و همه چیز به آن گره خورده است. عرب‌ها در صورت حمله آمریکا به سوریه به حمایت از سوریه برخوانند خاست ولی در عین حال مسأله‌ای با مردم آمریکا ندارند.

- یکی از حاضران در مورد اوضاع

جاری در عراق پرسید و ژوژاتی در پاسخ گفت: رسانه‌های آمریکا در خوب یا بد جلوه‌دادن جریان‌ات نقش مهمی ایفا می‌کنند. در رابطه با عراق باید گفت که رسانه‌های آمریکا فقط روی اقدامات مثبت آمریکا تبلیغ می‌کنند (از جمله کمک انساندوستانه) ولی صحنه‌های تظاهرات ضد آمریکایی مردم عراق را نشان نمی‌دهند.

- در پاسخ به پرسش یکی دیگر از حضار در مورد نظر مردم ترکیه نسبت به آمریکا خانم اسلا صباح متذکر شد که احساسات مردم ترکیه علیه آمریکا رو به افزایش است ولی هنوز به مرحله هشداردهندگی و خطرناک بودن نرسیده است.

- در مورد این که آمریکا برای اصلاح

کشور ضربه می‌زند. واشنگتن باید بداند که سوریه نقش مهمی در منطقه دارد و این‌گونه لوایح ضد سوریه و تحریم این کشور به نفع آمریکا تمام نمی‌شود. لذا باید سیاست گفتگو با دمشق دنبال شود و جلوی لایحه مذکور گرفته شود.

۵. برنامه پرسش و پاسخ

پس از بیان سخنرانی‌های فوق به سوالات حاضران جواب داده شد. سخنران در پاسخ به اولین پرسش مطرح شده از طرف رئیس جلسه مبنی بر این که چرا مردم ممالک منطقه برخلاف گذشته علاوه بر سیاست‌های دولت آمریکا حالا با خود مردم آمریکا هم برخورد منفی می‌کنند گفت: فکر نمی‌کنم مردم خاورمیانه هنوز هم مسأله‌ای با مردم آمریکا داشته باشند، ولی وقتی هر روز شاهد مناظر کشته شدن فلسطینی‌ها و ویران شدن خانه‌هایشان به دست نیروهای اسرائیلی هستند و مقامات آمریکایی در دولت بوش شخص آریل شارون را مرد صلح می‌نامند چه انتظاری می‌توان از اعراب داشت؟ لذا آمریکا باید

تصویر خود در خاورمیانه چه باید بکنند پاسخ داده شد که یکی از راه‌های مؤثر در این مورد برقراری گفتگو و دیالوگ بین مردم آمریکا با مردم خاورمیانه است. مخصوصاً که سازمان‌های غیردولتی می‌توانند در این رابطه نقش مهمی ایفا کنند. مردم دو طرف مسأله‌ای با هم ندارند و لذا از طریق گفتگو به کمک سازمان‌های غیردولتی می‌توانند بر سیاست دولت‌های خود تأثیر بگذارند.

- خانم اسلا صباح در رابطه با بحث فوق یادآور شد که حل مسأله فلسطین و اسرائیل تأثیر زیادی در حل مسائل موجود بین آمریکا و مردم ممالک خاورمیانه دارد. وی در ارتباط با سؤال مطرح شده در مورد مسأله کردهای شمال عراق و نگرانی ترکیه متذکر شد که نفع ترکیه در استقرار ثبات و نیز در پیشرفت و رونق عراق است. از طرفی لازم است بین کردهای شمال عراق و کردهای ترکیه تماس‌های بیشتری صورت گیرد و کردهای عراقی در عین حال به ترکیه اطمینان بدهند که درصدد تشکیل یک کشور مستقل نمی‌باشند. وی وجود ۱/۵ میلیون

ترکمن که بزرگ‌ترین اقلیت بعد از عرب‌ها و کردها در عراق به‌شمار می‌روند را برای ترکیه بسیار مهم دانست. به نظر خانم صباح مسأله تدوین قانون اساسی عراق و شکل فدراسیونی و جغرافیایی این کشور برای ترکیه حائز اهمیت است.

- مسأله مخالفت مصر و کسانی چون سعدالدین ابراهیم با تلاش آمریکا جهت ایجاد دموکراسی در خاورمیانه سؤال یکی از حاضران بود و مصطفی الفیکی نماینده پارلمان مصر در پاسخ گفت: سعدالدین ابراهیم یک جامعه‌شناس مصری تبار آمریکایی است که مثل دیگران می‌داند استقرار دموکراسی نیاز به زمان دارد و آموزش می‌خواهد. در مصر علائم مثبت زیادی در این مسیر دیده می‌شود. در سوریه، عربستان و دیگر کشورهای خاورمیانه نیز نهادهای دموکراتیک در حال پاگرفتن هستند.

- عبدالرضا اسیری در همین مورد خاطر نشان کرد که دموکراسی یک فرایند طولانی است و مدل ثابتی برای همه کشورها ندارد. هر کشور عرب نیز شرایط و اوضاع منحصر به فرد خود را

ملک» از مسؤلان مؤسسه خاورمیانه به عهده داشت چهار سخنرانی به شرح زیر عرضه شد.

۱. سخنرانی پیتر برگن^۱ تحلیل‌گر مسائل تروریستی برای شبکه خبری سی.ان.ان. و استادیار دانشکده مطالعات بین‌المللی دانشگاه جانز هاپکینز

برگن به عنوان متخصص در مسائل تروریسم بحث خود را به بررسی جریانات تروریستی بعد از ۱۱ سپتامبر متمرکز نموده و پس از توضیحاتی در مورد چگونگی سرکوب شبکه القاعده و دستگیری تعداد زیادی از عناصر آن تداوم خطر این شبکه، به‌ویژه برای اوضاع کنونی عراق را مورد تأکید قرار داد. برگن در همین رابطه خاطر نشان ساخت که بعد از حادثه تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ تعداد زیادی از افراد فعال در شبکه القاعده گرفتار و یا کشته شده و بیش از ۴۰۰۰ نفر از آنان تا به حال در سراسر جهان دستگیر شده‌اند. به گفته

دارد. نهادهای دموکراتیک در بعضی کشورهای عربی دیده می‌شوند و ممکن است در دیگر کشورهای عرب وجود نداشته باشند همان‌گونه که در کویت آزادی مطبوعات هست حال آن که ممکن است در بعضی از کشورهای عربی چنین آزادی وجود نداشته باشد.

- یکی دیگر از سخنرانان در رابطه با سؤال فوق از حساسیت مردم خاورمیانه نسبت به تئوری توطئه سخن به میان آورده و گفت: اعراب و مسلمانان جریان سرنگونی دولت دکتر محمد مصدق در ایران را به یاد دارند و به همین خاطر نسبت به این که گفته می‌شود آمریکا قصد ایجاد دموکراسی در خاورمیانه را دارد تردید دارند و معتقدند آمریکا ضد دموکراسی در منطقه است زیرا واشنگتن به خاطر منافع خود از رژیم‌های غیر مردمی حمایت نموده و توجهی به منافع آن کشورها نکرده است.

ب) جلسه دوم: دیدگاه‌هایی از آمریکا در قبال خاورمیانه

در این جلسه که ریاست آن را «دیوید

1. Peter Bergen

سخنران به‌رغم سرکوب این شبکه خطر آن از بین نرفته چون اسامه بن لادن و اطرافیان او هنوز گرفتار نشده و به فعالیت‌های خود ادامه می‌دهند. اخیراً یک نوار ویدیویی از بن لادن مشاهده کردم که مسلماً از این طریق خواسته حضور خود را نشان دهد. ولی امیدوارم هر چه زودتر گرفتار شود. پیتر برگن در بخش دیگر اشارات خویش اضافه کرد اگرچه شبکه القاعده در جریان جنگ افغانستان ضربه شدیدی خورده است ولی شخص اسامه بن لادن همچنان در بین مسلمانان بسیاری از کشورها از محبوبیت زیادی برخوردار است. حتی مسلمانان ممالک متحد با آمریکا در جریان یک نظرسنجی که اخیراً صورت گرفت اکثراً بن لادن را بر بوش ترجیح دادند. این نشانگر خطر جدی اسامه بن لادن و شبکه القاعده است. گذشته از این فعالیت‌های شبکه مذکور به عراق هم کشیده شده است. در حال حاضر تعداد قابل توجهی از جهادست‌ها وارد عراق شده‌اند که عمدتاً از عربستان سعودی به خاک عراق نفوذ کرده‌اند و افرادی مسلح و تعلیم دیده هستند نه افراد

معمولی. سخنران در خاتمه ضمن تأکید مجدد نسبت به خطر القاعده اضافه کرد که چه بسا حملات بعدی القاعده با استفاده از سلاح‌های شیمیایی صورت گیرد و عراق نیز به صورت عرصه فعالیت‌های آن در آید.

۲. اظهارات رابرت ملی^۱، دستیار ویژه بیل کلینتون در امور اعصاب و اسرائیل و سرپرست برنامه خاورمیانه «گروه بحران بین‌المللی»

سخنران طی بیانات خویش به درگیری‌های بین فلسطینی‌ها و اسرائیل تمرکز نموده و با اشاره به خونریزی‌های زیاد در جریان این درگیری، از جمله عملیات انتحاری که جان بسیاری از افراد غیرنظامی اسرائیل حتی شهروندان آمریکایی را نیز گرفته یادآور شد که «نقشه راه» برای صلح به شکست انجامیده و لذا باید این شکست بررسی شود تا معلوم گردد که ریشه مشکلات کجاست؟ به نظر سخنران یکی

1. Robert Malley

صلح کاری کند. سخنران در بخش پایانی اظهارات خویش درگیر ساختن سازمان‌ها و نهادهای خصوصی غیردولتی نظیر مؤسسات تحقیقاتی چون «مؤسسه خاورمیانه» را برای یافتن راه‌حل در این زمینه مناسب دانست. به گفته وی این‌گونه مراکز تحقیقاتی می‌توانند با برگزاری جلسات و فراگیرکردن بحث در مورد مسأله اسرائیل و فلسطینی‌ها یک راه‌حل پیدا کنند.

۳. سخنان کنت پولاک^۱ از پژوهشگران ارشد مؤسسه تحقیقاتی بروکینگز و مدیر اسبق مطالعات امنیت ملی در «شورای روابط خارجی»

نامبرده بحث خود را به بررسی اوضاع جاری عراق متمرکز نموده و در بخشی از توضیحات خویش نقش ایران در تأثیرگذاری بر جریان‌ات عراق و چگونگی برخورد آمریکا با ایران را مورد توجه قرار داد. وی ضمن پیچیده

از مشکلات صلح بین فلسطینی‌ها و اسرائیل همانا ضعف قرارداد «اسلو» بوده چرا که در این قرارداد هیچ‌گونه دورنگری در نظر گرفته نشده، وانگهی بیش از حد نسبت به اجرا شدن قرارداد مذکور اعتماد وجود داشته و دیگر این که مسأله مشروعیت مطرح بوده بدین معنی که اسرائیلی‌ها و فلسطینی‌ها از نظر تاریخی هیچ‌گاه نتوانسته‌اند به‌طور قاطع تصمیمی اتخاذ کنند.

همین کمبودها باعث شکست روند صلح شده‌اند. به گفته رابرت ملی یکی از راه‌حل‌های مناسب در این رابطه این بود که آمریکا جامعه جهانی را نیز در روند صلح درگیر می‌کرد تا یک نیروی بین‌المللی حافظ صلح وارد میدان شود.

از طرفی باید به این نکته توجه شود که مقامات

اسرائیل هیچ‌گونه اعتمادی نسبت به رهبران فلسطین برای اداره کردن یک حکومت ندارند و به همین خاطر مطمئن نیستند که چه مقدار از سرزمین فلسطین را پس بدهند. مسأله دیگر این است که رهبری فلسطین از حمایت زیاد مردم فلسطین و اعراب برخوردار نیست. از طرفی هیچ امیدی نیست که دولت بوش بتواند در مورد

1. Kenneth Pollack

توصیف کردن وضعیت کنونی عراق و فقدان یک تصمیم‌گیری درست در مورد آینده این کشور از برخی کارهای مثبتی که در این کشور صورت گرفته سخن به میان آورد. وی گفت: مردم عراق در کمک به ایجاد مدارس، کلینیک‌های درمانی و بسیاری دیگر از این‌گونه امور نقش سازنده‌ای داشته‌اند. یک تحول مثبت دیگر در عراق این که جنگ داخلی در این کشور بوجود نیامد در حالی که بعد از قتل آیت‌اله باقر حکیم عده‌ای بروز این حادثه را شروع جنگ داخلی قلمداد می‌کردند. فعلاً شیعه‌ها، سنی‌ها و کردها منتظر نشسته‌اند که ببینند چه خواهد شد که این نیز یک تحول بسیار مثبت است.

پولاک در بخش بعدی سخنان خویش با یادآوری این که سنی‌های عراقی در حال حاضر به صورت از خود بیگانه مانده و البته برخلاف شیعیان و کردها اکثراً علاقه‌ای به همکاری با آمریکا برای سازندگی کشور ندارند و عراق اکنون در وضعیتی قرار دارد که به هر جهتی می‌تواند ورود و تعیین این جهت‌ها بستگی به سیاست آمریکا دارد. به نظر پولاک

بهتر است که عراقی‌ها وارد روند سازندگی کشور شوند. آن‌ها فعلاً در یک حالت نومیدی نسبت به آینده به سر می‌برند و نیاز به یک اطمینان‌دهی نسبت به آینده دارند. سخنران آنگاه چند سناریوی احتمالی درباره عراق را مطرح کرده و نقاط قوت و ضعف هر یک را برشمرد. به نظر وی یک سناریو این است که آمریکا با خرج کردن پول زیاد مانع از سقوط وضع عراق شود و بعد از یک سال به تدریج خاک این کشور را ترک کند و اداره این کشور را به عراقی‌ها بسپارد. ولی این سناریو ممکن است به هرج و مرج کشیده شود. سناریوی دیگر این است که کنترل اوضاع شیعیان به دست خودشان نهاده شود که این هم ممکن است حوادثی مثل حادثه قتل آیت‌اله باقر حکیم را پیش آورده و مصیبت‌بار شود.

به گفته کنت پولاک آمریکا باید مانع از سقوط عراق گردد چون در غیر این صورت تمام منطقه خلیج فارس بی‌ثبات خواهد شد، حال آن که اگر آمریکا در عراق موفق شود تجربه این کشور می‌تواند مدل خوبی برای نشان دادن به دیگر کشورهای عربی باشد.

و کسانی که مثل صدام دست به سیاست‌های انتحاری می‌زنند نیستند. ایرانی‌ها حتی اگر سلاح هسته‌ای هم داشته باشند به مراتب بهتر از صدام هستند چون می‌شود با آن‌ها معامله کرد و کنار آمد. ایران سریعاً در حال تغییر است. اگر رژیم کنونی حاکم بر ایران صاحب بمب هسته‌ای شود جانشین این رژیم احتمالاً دوست آمریکا خواهد بود، همان‌گونه که در مورد کشور هندوستان چنین شد. فعلاً همه گونه فرصت در مورد ایران وجود دارد ولی بزرگ‌ترین مسأله ما این است که دولت بوش نمی‌داند چگونه فکر خود را مشخص کند و چگونه با ایران معامله کند.

۴. سخنرانی جان وال^۱ استاد تاریخ اسلام در مرکز تفاهم اسلام و مسیحیت در دانشگاه جرج تاون

نامبرده در بررسی تأثیر اسلام بر سیاست خارجی آمریکا یادآور شد که هنوز یک

سخنران در دنبال بحث خود به اوضاع ایران و نقش این کشور در تأثیرگذاری بر رخدادهای عراق و نحوه برخورد واشنگتن با تهران پرداخته و اوضاع ایران را پیچیده و همانند رنگین کمانی توصیف کرد که از هر رنگی در آن هست. وی نقش ایران در قبال عراق را بی‌اندازه مثبت دانسته و تأکید کرد اگر ایرانی‌ها نبودند کسانی چون مقتدا صدر و دیگر رهبران شیعه خیلی دردسر در عراق درست می‌کردند و کشور را به سوی هرج و مرج سوق می‌دادند. به گفته سخنران اگر آمریکا می‌خواهد یک عراق مستقل و دموکراتیک درست کند ناگزیر است با ایران همکاری نماید. کنت پولاک در ادامه توضیحات خویش خاطرنشان ساخت: البته آمریکا بر سر مسائلی چون سلاح هسته‌ای و تروریسم با ایران مسأله دارد هر چند که از بعد از ۱۹۹۶ حمایت ایران از تروریسم تغییر جهت یافته و شعارهای ضدآمریکایی هم کاهش پیدا کرده. در مورد سلاح هسته‌ای ایران با آژانس بین‌المللی انرژی هسته‌ای همکاری می‌کند. اساساً ایران خیلی با عراق فرق می‌کند. رهبران ایران افرادی کله شق

1. John O.Voll

تعریف درستی از اسلام نداریم. وقتی در مورد سیاست خارجی آمریکا و نقش اسلام صحبت می‌کنیم تلقی ما از اسلام حالت یک دست و یک بُعدی دارد. مثلاً در خلال جنگ سرد می‌گفتیم اسلام دژ مستحکمی در برابر کمونیسم است. حالا می‌پرسیم آیا اسلام با دموکراسی سازگار است؟ در این مورد هم دو جور بحث می‌کنیم: یا می‌گوییم اسلام چنین است و چنان است و دموکراسی نیز عبارت از این یا آن است. لذا این دو با هم جور نیستند. بحث دیگر این که این دو با هم سازگارند. در اینجا نوع نگاه به اسلام مهم است که بیشتر تابه‌حال نگاه یک بُعدی بوده است. مثلاً بعد از حمله به عراق خیلی‌ها می‌گفتند خطر یک حکومت اسلامی وجود دارد چون اکثر مردم عراق مسلمان شیعه هستند. بازگشت آیت‌اله حکیم از ایران و حمایت وی از دموکراسی و مخالفت با افراط‌گرایی اسلامی خیلی از تحلیل‌گران را بر آن داشت که بگویند می‌توان چند نوع حکومت اسلامی در عراق داشت. بعضی از این تحلیل‌گران استقرار یک حکومت اسلامی نظیر

حکومت آیت‌الله خمینی (امام ره) در ایران را برای عراق پیش‌بینی می‌کردند ولی دیدیم که آیت‌الله سیستانی اعلام کرد آیت‌الله‌ها کاری به حکومت‌کردن ندارند.

سخنران در ادامه گفتار خویش به اهمیت و نقش اسلام در زندگی مسلمانان اشاره نموده و خاطرنشان ساخت اگر بین مسلمانان برویم و از آن‌ها بپرسیم حکومت اسلامی می‌خواهند یا حکومت سکولار آن‌ها هیچ انتخابی جز بنیادگرایی اسلامی نخواهند داشت. جان‌وال در بخش پایانی گفتار خود نتیجه گرفت که باتوجه به توضیحات فوق و برای فهم بهتر اسلام و خواسته مسلمانان باید تعریف واحد از اسلام را تبدیل به نگاه چند بُعدی به اسلام نماییم.

۵. برنامه پرسش و پاسخ

- یکی از حضاران به سخن پولاک در مورد نقش مثبت ایران در عراق اشاره کرده و گفت چگونه می‌شود ایران طرفدار ثبات عراق باشد در حالی که استقرار یک نظام دموکراتیک

عناصر القاعده در ایران دستگیر شده‌اند. باید توجه داشت که ایرانی‌ها هم مثل مقامات آمریکایی در خیلی موارد همان کارهایی را می‌کنند که خودشان صحیح می‌دانند. تردید دارم که ایران در قضیه انفجار ۱۲ مه در عربستان دست داشته باشد چون روابط تهران و ریاض از ۱۹۹۶ به این طرف گرم شده و لذا طرفین نمی‌خواهند این روابط خراب شود.

- جان وال در مورد رابطه تهران با طالبان گفت: چنین چیزی نمی‌تواند درست باشد چون اگر به یاد داشته باشیم تعدادی از دیپلمات‌های ایرانی به دست طالبان به قتل رسیدند.

- یکی از حاضران با اشاره به این که آیت‌الله شاهرودی یک عراقی است و آیت‌الله علی سیستانی در عراق نیز یک ایرانی است، گفت: آیا می‌شود چنین نتیجه گرفت که نجف به صورت فعالیت‌های سیاسی ضد ایران درآید. کنت پولاک در پاسخ توضیح داد این‌که آیا قم و نجف به صورت دو رقیب درخواهند آمد فعلاً زمینه‌اش وجود ندارد هر چند که ممکن است

در عراق برای ایران خطرناک است؟ کنت پولاک در پاسخ خاطرنشان ساخت: شاید یکی از پیچیده‌ترین کشورها برای آمریکا در جهان همین کشور ایران است. ولی با این وجود آنچه تابحال از ایران در قبال عراق دیده‌ایم چیزی جز کمک ایران برای ثبات عراق نبوده است. همه شواهد حاکی از آن است که تهران می‌خواهد به عراق کمک کند. این که چرا موفقیت دمکراسی در عراق نباید موجب بی‌ثباتی ایران شود را نمی‌دانم ولی آنچه می‌دانم این است که یک عراق دمکراتیک از هر جانشین دیگری برای ایران بهتر است. در واقع ایرانی‌ها از هرج و مرج در عراق بیشتر واهمه دارند تا از یک حکومت دمکراتیک.

- در رابطه با سؤال فوق جان وال نیز وجود هرج و مرج در عراق را برای ایران خطرناک دانسته و بازگشت صدام را خطرناک‌تر از آن برای ایران قلمداد کرد.

- در مورد ارتباط ایران و شبکه القاعده کنت پولاک یادآور شد که رابطه ایران و القاعده مدت‌هاست که کاهش یافته است. تعدادی از

اسرائیل به بررسی مسائل و مشکلات منطقه و نقش مسلمانان در آمریکا پرداخته و ضرورت به کارگیری فشار از طرف آمریکا برای وادار کردن طرفین درگیر جهت حل اختلافات فیما بین را مورد تأکید قرار داد. وی در ابتدای بحث خود از اختلافات تاریخی در بین کشورهای مسلمان سخن به میان آورد و گفت: درگیری بین این ممالک را نباید صرفاً در رابطه با غرب دید چون حتی اگر غرب هم نبود خود ممالک اسلامی به اندازه کافی برای درگیری با یکدیگر بهانه داشتند: برای مثال می‌توان به جنگ عراق و ایران و حمله عراق به کویت و اختلاف سوریه و عراق... اشاره کرد.

سخنران در بخش دیگری از اظهارات خویش به بررسی اختلافات و درگیری‌های اعراب و اسرائیل پرداخته و یادآور شد که لازم است آمریکا علیه اسرائیل فشار به کارگیرد تا این کشور حاضر به دادن امتیاز شود، در غیر این صورت کشتار و ویرانی ادامه خواهد یافت و

زمانی این طور شود. اما در حال حاضر شاهد کمک ایران به ثبات عراق هستیم و لذا شواهد موجود عکس احتمال فوق را نشان می‌دهد.

- جان وال در همین رابطه خاطرنشان ساخت که اندیشمندان قم و نجف و لبنان و سازمان‌های مربوطه درصدد ایجاد تئوری توطئه نیستند. این مراکز در واقع با یک کلام سخن می‌گویند.

ج) جلسه سوم: خاورمیانه و انتخابات ریاست جمهوری ۲۰۰۴

ریاست این جلسه را «فیلیپ ویل کاکس» از بنیاد صلح خاورمیانه به‌عهده داشت و سخنرانی‌های زیر در آن بیان شد.

۱. سخنرانی فرانک گفنی^۱ بنیان‌گذار و رئیس مرکز سیاستگذاری امنیتی و معاون وزیر دفاع آمریکا در امور امنیت بین‌المللی دولت رونالد ریگان

نامبرده با نگاهی منفی نسبت به احتمال برقراری صلح بین مسلمانان و اعراب و

1. Frank Gffney

اسلامیست‌ها و اکثریت وسیع مسلمانان آمریکا فرق قائل شد چون این دسته از مسلمانان سازمان‌های جهادی را تحمل نمی‌کنند.

۲. اظهارات ام. جی روزنبرگ سرپرست موسسه تحلیل سیاست‌گذاری اسرائیل و ویراستار سابق نشریه «گزارش خاور نزدیک» وابسته به «ایپک»

سخنران در آغاز به سازمانی که در آن فعالیت دارد اشاره نموده و گفت: این سازمان در سال ۱۹۹۲ و طبق نظر و توضیح اسحاق رابین ایجاد گردید زیرا اسحاق رابین پس از گفتگو با سران ایپک (لابی قدرتمند طرفدار اسرائیل در آمریکا) تأکید داشت که آمریکا و اسرائیل به‌عنوان دو کشور مستقل بدون میانجی می‌توانند با هم گفتگو داشته باشند و لذا نیازی به «ایپک» نیست. رابین در آن موقع از یهودیان خواست سازمان‌هایی برای کمک به صلح اعراب و اسرائیل ایجاد نمایند. روزنبرگ در ادامه بحث خود اضافه کرد که سازمان وی معتقد به حل اختلافات و درگیری‌های بین اعراب و

توجه برای دست زدن به جهاد علیه اسرائیل و آمریکا از طرف فلسطینی‌ها به‌قوت خود باقی خواهد ماند. از طرفی عرفات رهبر فلسطینی‌ها نیز برای شستشوی مغزی مردم خود از این وضع سوء استفاده می‌کند. طرح صلح موسوم به «نقشه راه» خود عرفات است که در آن جایی برای دولت اسرائیل در نظر نگرفته است. باید توجه شود که همه مسلمانان جهان موافق تروریسم و عملیات تخریبی نیستند بلکه تنها افراطیون وهابی و شیعی و دیگر تندروهای اسلامی چنین هستند.

به گفته سخنران، ایجاد صلح بین مسلمانان و غیر مسلمانان کار بسیار مشکلی است. از جمله مسائل منطقه یکی مسأله عراق است که می‌بینیم کشورهای مسلمان منطقه حاضر نیستند برای بازسازی عراق به آمریکا کمک کنند. مسأله قابل توجه دیگر که بر انتخابات ۲۰۰۴ ریاست جمهوری آمریکا تأثیر دارد نقش ستون پنجم است که از اسلامیست‌های آمریکا نظیر «العمودی» منشأ می‌گیرد. البته به گفته جرج بوش باید بین

اسرائیل و تأسیس کشور مستقل فلسطین می‌باشد. سخنران اضافه کرد: ما می‌خواهیم بوش به‌طور جدی فرایند صلح منطقه را دنبال کند. طرح «نقشه راه» نشان داد که یک طرح عبث و بی‌فایده است. من تجربه زیادی در امور کنگره و فعالیت‌های ایپک دارم زیرا حداقل ۲۰ سال در کنگره و بیش از آن در ایپک فعالیت داشته‌ام.

روزنبرگ در بخش دیگری از اشارات خویش به انتخابات ریاست جمهوری سال ۲۰۰۴ پرداخته و در این رابطه نقش آرای مردم به‌ویژه یهودیان و به‌خصوص نقش پول یهودیان را مورد توجه قرار داده و گفت: البته جرج بوش فرد پولداری است و نیازی به پول یهودیان ندارد. از طرفی یهودیان آمریکا به‌طور سنتی بیشتر به دمکرات‌ها رأی می‌دهند. ۱۸ دوره انتخابات ریاست جمهوری از ۱۹۲۸ تا به حال حاکی از آن است که در همه این موارد ۷۵ درصد آرای یهودیان به دمکرات‌ها داده شده است و اما حزب جمهوری‌خواه با آشنایی نسبت به گرایش و علائق لیبرالی به‌خوبی می‌داند که اگر بخواهد

یهودیان را به محافظه‌کاری بکشاند نمی‌تواند آرای آنها را جلب کند، به‌همین خاطر حزب جمهوری‌خواه توانسته بخشی از آرای یهودیان را به دست آورد. حزب جمهوری‌خواه در واقع با این استدلال که این حزب به معنایی حزب «امنیت ملی» است توانسته بخشی از یهودیان را در این مورد متقاعد و آرای آنها را جلب کند زیرا بخشی از یهودیان امنیت آمریکا و اسرائیل را در ارتباط تنگاتنگ می‌بینند. علت شکست جرج بوش پدر در انتخابات ۱۹۹۲ این بود که وی با تضمین وام به اسرائیل مخالفت کرد و به همین خاطر رأی یهودیان را از دست داد. لذا بوش پسر هم باید از تجربه پدرش عبرت بگیرد. ما یهودیان به کسی رأی می‌دهیم که به اسرائیل کمک کند. در حال حاضر اسرائیل از حیث اقتصادی، توریسم و مسائل امنیتی در وضع بسیار بدی قرار گرفته است.

سخنران در دنبال گفتار خود به درگیری‌های اسرائیلی‌ها و فلسطینیان پرداخته و گفت: در جریان انتفاضه دوم حداقل ۹۰۰ اسرائیلی و ۳۰۰۰ فلسطینی از بین رفته‌اند

حمله به این کشور را مشروع دانست به خصوص که به گفته وی صدام حسین بارها قطعنامه‌های شورای امنیت را نقض کرده بود. سخنران در همین رابطه به عکس‌های ماهواره‌ای که نشانگر تلاش صدام برای تولید سلاح کشتار جمعی بودند اشاره کرد و گفت که حمله آمریکا به عراق روند فوق را به هم زد. ویلسون در ادامه یادآور شد: من تا اینجا یعنی تا حمله نظامی به عراق موافق بودم ولی با ورود به بغداد مخالف بودم چون جنگ آزادیبخش در عراق جنگی نیست که ارتش آمریکا برای آن ساخته شده باشد. این‌گونه جنگ‌ها منجر به بانلاق برای آمریکا می‌شوند.

تلاش دولت‌های کنونی و پیشین آمریکا جهت تغییر دادن رژیم‌های دیگر جهان محور دیگر بحث جوزف ویلسون بود. وی در این مورد متذکر شد که آمریکا سیاست تغییر رژیم‌ها را از مدت‌های مدید دنبال کرده است که در این مورد می‌توان به نمونه کوبا، ایران و چند

و نیاز به رفع این مشکل مشهود است. قبل از این جریان در چند سال اخیر، مردم فلسطین و اسرائیل در شهرهای یکدیگر رفت و آمد و خرید و تجارت می‌کردند ولی حالا از این رفت و آمدها خبری نیست. بنابراین ما یهودیان در انتخابات ریاست جمهوری ۲۰۰۴ به کسی رأی می‌دهیم که بحران فلسطین و اسرائیل را حل و رفع کرده و صلح بیاورد.

۳. سخنرانی جوزف ویلسون^۱ دستیار ویژه بیل کلینتون رئیس جمهوری پیشین آمریکا، سرپرست اسبق امور آفریقا در شورای امنیت ملی و سفیر قبلی در گابن

نامبرده طی بیانات خویش سیاست دولت بوش در قبال عراق را مورد نقد و بررسی قرار داده و در این رابطه علل و انگیزه حمله آمریکا به عراق را برشمرد. به نظر وی مبارزه با تروریسم و سلاح کشتار جمعی و تغییر رژیم از جمله علل مؤثر در این مورد به شمار می‌روند. ویلسون با یادآوری خطر سلاح‌های کشتار جمعی عراق و تهدید امنیتی آن برای آمریکا

1. Joseph C. Wilson

عراق شکست بخورد کار بوش تمام است ولی نمی‌خواهیم بوش شکست بخورد. نگرانی من این است که هر چه مسأله عراق طول بکشد ما با سؤالات روزافزون مردم آمریکا روبرو خواهیم شد.

۴. بیانات جان زاگیبی^۱ رئیس مؤسسه بین‌المللی زاگیبی

زاگیبی بحث خود را به بررسی نقش اعراب آمریکایی در انتخابات ریاست جمهوری ۲۰۰۴ متمرکز نمود و ابتدا با اشاره به حضور بیش از ۳/۵ میلیون آمریکایی عرب‌تبار در این کشور تأثیر آرای آنان را بسیار بااهمیت تلقی نمود. سخنران با اشاره به ضرورت بحث و مناظره بر سر مسائل اساسی خارجی مرتبط با منافع آمریکا گفت: در بسیاری از جریان‌های انتخاباتی در این کشور چنین بحث و مناظره‌هایی صورت نگرفته، به‌خصوص بعد از جنگ ویتنام که آمریکا در خاورمیانه تلفات و

کشور دیگر اشاره کرد. دولت بوش حتی سیاست تغییر رژیم را در مورد کالیفرنیا هم دنبال کرده است. محور دیگر بحث مربوط به مبارزه با تروریسم بود که در این مورد گفته شد که در جریان این مبارزه صدام نیز باید مورد هدف قرار می‌گرفت و برنامه سلاح‌های کشتار جمعی او قطع می‌شد و من معتقدم این سلاح‌ها روزی در عراق پیدا می‌شوند.

سخنران در بخش بعدی توضیحات خویش اضافه کرد که آمریکا نباید از مسؤولیت خود در عراق دست بردارد. مسأله عراق باید جنبه بین‌المللی پیدا کند چون بازسازی عراق نیازمند به کمک‌های بین‌المللی است زیرا آمریکا به تنهایی قادر به بازسازی عراق نیست. جوزف ویلسون در بخش پایانی اظهارات خویش به ضرورت واگذاری امور امنیتی عراق به دست مردم این کشور تأکید ورزید چون به گفته وی دموکراتیزه کردن اساساً یک روند مشکل و بسیار طسولانی است و نباید محیطی امن و رضایت‌بخش برای مردم عراق فراهم کرد. سخنران در خاتمه یادآور شد که اگر آمریکا در

1. John Zogby

حساسیت برانگیز بوده است. تقریباً ۷۵ درصد اعراب آمریکایی معتقدند رئیس جمهور آمریکا باید بر اسرائیل و فلسطینی‌ها فشار متعادل اعمال کند تا صلح برقرار شود.

علاوه بر اعراب آمریکایی اکثر قریب به اتفاق جمهوری خواهان نیز صلح دوست بوده و معتقدند که حزب جمهوری خواه و دولت به دست «محافظه کاران نو» ریوده شده که نتیجه اش بدی و مصیبت و بدبینی نسبت به آمریکا در بین مردم جهان بوده است.

۵. برنامه پرسش و پاسخ

فرانک گفنی در پاسخ به سؤال یکی از حاضران در مورد این که چرا گفتید ممالک عربی نیاز به دشمن خارجی دارند خاطر نشان کرد: رژیم‌های توتالیتر در ممالک عربی با اسرائیل همیشه یک چنین دشمنی لازم دارند تا مثلاً اعراب را به بهانه اشغال خاک عرب به دست اسرائیل همیشه تحریک کنند. برای مثال در سال ۱۹۷۵ سازمان آزادی بخش فلسطین نقشه نابودی اسرائیل را طرح کرد.

مشکلات زیادی داشته اما بحثی جدی درباره آن نشده است. نامبرده دولت بوش را به خاطر اقدام یک جانبه علیه عراق و به خاطر جدی نبودن در روند صلح خاورمیانه مورد انتقاد قرار داد. به نظر سخنران، آمریکاییان عرب تبار عمدتاً به کاندیداهایی رأی می دهند که مهم ترین مسأله سیاست خارجی آن‌ها مسأله فلسطین و اسرائیل باشد و به همین خاطر بود که ۸۰ درصد اعراب آمریکایی در انتخابات دو سال گذشته به کسی چون رالف نادر رأی دادند.

جان زاگی در ادامه گفتار خویش به دیدگاه‌های فلسفی اعراب آمریکایی اشاره نموده و گفت: بخشی از جامعه عرب تبار آمریکایی معتقد به فلسفه حزب دمکرات و بخشی دیگر فلسفه جمهوری خواهی دارند و همین امر باعث رقابت شده و حالا باید دید که نامزدهای دمکرات و حزب جمهوری خواه چگونه آرای اعراب آمریکایی را جلب می کنند. آنچه مسلم است این است که برای رأی دهندگان عرب تبار آمریکایی مسأله فلسطین و اسرائیل در بسیاری از انتخابات آمریکا بسیار مهم و

- یکی از حاضران گفت: اعراب آمریکایی معتقدند که دولت آمریکا عمدتاً طرفدار اسرائیل هستند و این که آمریکا باید بین حمایت از اسرائیل و موجودیت اسرائیل تفکیک قائل شود. روزنبرگ در پاسخ خاطر نشان ساخت: این ذهنیت درست است زیرا به جز دولت آیزنهاور که یک سیاست متوازن در قبال اعراب و اسرائیل داشت بقیه دولت‌های آمریکا طرفدار اسرائیل بوده‌اند. به نظر من سیاستمداران آمریکا باید بفهمند که هم یهودیان آمریکایی و هم اعراب آمریکایی هر دو طرفدار صلح و خواهان راه‌حل مبتنی بر دو دولت هستند، هر چند که متأسفانه خیلی از سیاستمداران آمریکایی سعی کرده‌اند به مردم کشور چنین القاء کنند که اسرائیل خوب است و فلسطینی‌ها بد هستند که این یک برخورد زشت و ننگ‌آور است.

- جوزف ویلسون در رابطه با سؤال

یکی از حاضران مبنی بر ضرورت بین‌المللی کردن مسأله عراق خاطر نشان ساخت که بوش در واقع در همین جهت تلاش می‌کند ولی کند

پیش می‌رود و در این فاصله هر روز بر تعداد جوانان کشته شده آمریکایی اضافه می‌شود. باید کاری کنیم که عراقی‌ها متقاعد شوند نیروهای آمریکایی اشغالگر نیستند و حضورشان صرفاً به هدف سر و سامان بخشیدن به اوضاع این کشور است. اما در عین حال باید توجه شود که بوش اخبار و ایده‌ها را از مشاوران خود می‌گیرد و از این بابت باید خیلی دقت کند چون در بین مشاوران او کسانی مثل رونالد رامسفلد نیز وجود دارند که از «اروپای قدیم و جدید» سخن می‌گویند.

- از نقش یهودیان و مسیحیان سخن به

میان آمد و روزنبرگ در این مورد گفت: گفته می‌شود مسیحیان راست افراطی طرفدار اسرائیل هستند ولی به نظر من چنین نیست. در واقع این دسته از مسیحیان طرفدار حزب لیکود هستند. اساساً اسرائیل مسأله اصلی راست مسیحی نیست. برای این افراطیون مسیحی مسائلی چون دعا در مدارس، مسأله همجنس‌بازان، مالیات و از این قبیل مهم است نه مسأله اسرائیل و فلسطین. گاهی هم تهدیدات توخالی می‌کنند

برای فلسطینی‌ها و اسرائیل را در تشریح ایپک درج کرده و «سرتاوی» را یک فلسطین میانه‌رو معرفی کرد. اما رهبران «ایپک» با عصبانیت از این کار مرا مواخذه کردند که چرا فردی چون «عسام سرتاوی» را میانه‌رو خوانده‌ام. ولی وقتی همین «سرتاوی» به قتل رسید «رهبران ایپک» از من خواستند طی مقاله‌ای بنویسم که چگونه هر وقت یک فلسطینی میانه‌رو چسبزی از این مقولات می‌گوید او را به قتل می‌رسانند!! (خنده حضار). روزنبرگ در خاتمه توضیحات خویش متذکر شد که عناصر افراطی در میان اسرائیلی‌ها و فلسطینی‌ها و طرفدارانشان وجود دارد که صلح برای طرفین نمی‌خواهند ولی تعداد این افراد کم است و لذا نباید به این محدود یهودی و فلسطینی، به ویژه در اسرائیل و نقاط اشغالی، اجازه داده شود که مانع خواسته اکثریت فلسطینی‌ها و اسرائیلی‌ها برای صلح شوند.

د) جلسه چهارم: ثبات و دمکراسی در خاورمیانه
در این جلسه به ریاست مارک حبیب

که جنبه ظاهرسازی دارد: مثلاً تهدید می‌کنند که اگر دولت بوش کاری برای فلسطینی‌ها و اسرائیل نکند ما راه دیگری را در پیش خواهیم گرفت. این نوع سخن گفتن چیزی جز بلوف تو خالی نیست چون این‌ها راه دیگری ندارند جز این که بخواهند به دمکرات‌ها متمایل شوند و چنین چیزی هم واقع نخواهند شد زیرا این دسته از مسیحیان هرگز به دمکرات‌ها رأی نمی‌دهند. از طرفی دیگر هیچ یهودی نیست که گول این راست مسیحی را بخورد. همه یهودیان می‌دانند که این‌ها می‌خواهند یهودیان کشته شوند تا بازگشت مسیح یعنی بازگشت دوم مسیح صورت گیرد.

روزنبرگ در پاسخ به سؤال دیگری درباره برخورد یهودیان افراطی و صهیونیست با مسأله اسرائیل و فلسطین یادآور شد که یکی از سازمان‌هایی که برخورد افراطی با فلسطینی‌ها می‌کند همین «ایپک» یعنی لابی قدرتمند اسرائیل در آمریکا است. برای مثال سال‌ها پیش که در ایپک فعالیت داشتم گفته‌ای از «عسام سرتاوی» در مورد ضرورت راه حل «دو دولت»

چند سخنرانی به شرح زیر بیان شده و متعاقباً به پرسش‌های مطرح شده از طرف حاضران پاسخ داده شد. مارک حبیب طی اظهارات کوتاه مقدماتی نسبت به ضرورت ثبات و دموکراسی در خاورمیانه به‌عنوان یک نیاز بسیار اساسی تأکید ورزید و یادآور شد که این امر یک خواست واقع‌بینانه، قابل حصول در بلندمدت و همراهی با چالش‌ها خواهد بود. به‌نظر وی ممالکی چون ایران، ترکیه، مصر و عربستان کشورهای بسیار مهمی هستند که تحولات آن‌ها بر منطقه تأثیرگذار خواهد بود.

۱. سخنرانی بهمن بختیاری، استاد علوم سیاسی دانشگاه مین

بختیاری طی اظهارات خویش پیرامون تحولات ایران و اثرات آن بر منطقه ایران را یک نمونه بسیار جالب برای مطالعه دانسته و خاطر نشان ساخت موضوعات گوناگونی درباره نقش جوانان، زنان، روحانیون و بسیار موارد دیگر را می‌توان در تحولات سال‌های متمادی، به‌ویژه پس از انقلاب اسلامی در ایران مورد

بررسی و مطالعه قرار داد. به‌گفته سخنران بعد از ۱۹۷۹ تحولاتی در ایران صورت گرفته که بر کل منطقه تأثیر گذاشته که ازجمله این تحولات اوج‌گیری جنبش دموکراتیک در این کشور بوده است. هر چند که این جنبش از سال ۱۹۰۶ یعنی با انقلاب مشروطه شروع شده و همه مباحثی که امروز در رابطه با تحولات جاری ایران، مطرح هست در همان موقع نیز مطرح بوده است، یکی از این مباحث مربوط به برخوردها یا سیاست جناحی در کشور بوده که در مجموع اثرات مثبتی به همراه داشته و در حال حاضر نیروهای گوناگون در عرصه سیاسی کشور فعال هستند. یکی از این نیروها در واقع روحانیون هستند که از دو جناح اصلی تشکیل شده‌اند و در همان صدر مشروطه نیز شبیه این دو جناح، یکی مشروطه‌خواه و دیگری مشروطه‌خواه، وجود داشتند. در زمان مصدق نیز نظیر همین دو جناح روحانی وجود داشتند: یکی طرفدار ناسیونالیسم و سکولاریسم و دیگری نقطه مقابل آن. در انقلاب ۱۹۷۹ مجدداً این دو جناح از روحانیت دیده می‌شوند.

انرژی از آسیای مرکزی به اروپا باشد. همچنین این کشور می‌تواند از لحاظ ترویج دموکراسی در خاورمیانه کمک مؤثری باشد. وزیر خارجه ترکیه اخیراً در تهران خاطر نشان کرد «ما نشان می‌دهیم که یک جامعه اسلامی می‌تواند دموکراسی و پیشرفت و رشد داشته باشد و در عین حال ارزش‌های اسلامی خود را نیز حفظ کند و به صورت یک کشور مدرن و منسجم درآید.» از آنجایی که ترکیه در چهارراه فرهنگی قرار گرفته از مدارا و تحمل‌پذیری بالایی نسبت به ایده‌ها و فرهنگ‌های گوناگون برخوردار است. در همین رابطه می‌توان به اتحاد ترکیه با اسرائیل و تأثیر آن بر کاهش جریان‌ات ضد یهودیت توجه کرد. از طرفی عناصر افراطی اسلامی، از جمله جهادست‌ها از درگیری موجود بین اسرائیل و فلسطین سوء استفاده می‌کنند که باید جلوی این جریان گرفته شود.

به گفته خانم «زینو باران»، مدل ترکیه به‌عنوان یک دموکراسی و نیز مقابله جدی این کشور با بنیادگرایی اسلامی می‌تواند برای سایر

۲. اظهارات زینو باران^۱ مدیر مسئول برنامه‌های انرژی و امنیت بین‌المللی در مرکز مطالعاتی نیکسون

خانم باران سخنان خود را به بررسی نقش و جایگاه ترکیه در منطقه از بعد سیاسی، اقتصادی و فرهنگی متمرکز نموده و با تأکید بر اهمیت استراتژیکی و تجربه دموکراسی و اسلام و به‌عنوان بزرگراه انتقال انرژی از آسیای مرکزی به اروپا خاطر نشان کرد که ترکیه می‌تواند نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای در خاورمیانه داشته باشد. به گفته وی ترکیه از نظر جغرافیایی وضعیت منحصر به فرد و بسیار مهمی دارد. این کشور در چهارراه فرهنگی قرار گرفته و مجبور نیست بین اروپا و آمریکا و یا بین اسلام و دموکراسی یکی را انتخاب کند. اروپاییان ترکیه را جزو اروپا می‌دانند و لذا این کشور در صورت موفقیت می‌تواند وسیله آشتی و اتصال شرق و غرب و اسلام و مسیحیت باشد.

سخنران در دنباله اظهارات خود اضافه کرد که ترکیه می‌تواند در خاورمیانه بزرگ، که آسیای مرکزی را نیز در بر می‌گیرد، نقش مؤثری داشته باشد: برای مثال ترکیه می‌تواند راه انتقال

1. Zeyno Baran

کشورهای اسلامی منطقه الگوی خوبی باشد. وانگهی حرکت موازی و رشد یابنده سکولاریسم و اسلام در چارچوب قانون در ترکیه بسیار مهم است چون در غیر این صورت برای مسلمانان وضعیت مخاطره‌آمیزی پیش خواهد آمد.

سخنران در بخش پایانی بیانات خویش در پاسخ به این پرسش که آیا ترکیه می‌تواند یک چنین نقش تاریخی را به‌درستی ایفا نماید، خاطر نشان ساخت که انجام این نقش عمدتاً به سیاست‌های این کشور و نیز به نوع نگرش ایالات متحده نسبت به ترکیه بستگی دارد. اگر آمریکا را به مثابه یک امپراطوری قلمداد کنیم متأسفانه باید بگویم که این یک امپراطوری بدی است چون قادر به ایجاد ارتباط و ارسال درست پیام خود نیست.

۳. بیانات اسحاق ریتر^۱ پژوهشگر و رئیس بخش مطالعات اعراب - اسرائیل در مؤسسه خاورمیانه

وی در بخش پیرامون دمکراسی و ثبات در خاورمیانه ابتدا یادآور شد که قبل از

پرداختن به این موضوع باید تعریف مشخصی از این دو مفهوم داشته باشیم. باید توجه کنیم که دمکراسی دمکراسی است و هر مدلی که باشد فرقی نمی‌کند: دمکراسی آمریکایی، دمکراسی اروپایی و یا دمکراسی اخلاقی و از این قبیل فرقی با هم ندارند. دمکراسی معیار خاص خود را دارد. آیا انتخابات نشانه وجود دمکراسی در یک کشور است؟ مسلماً چنین نیست. آیا دمکراسی تغییر دادن دولت است؟ در تعدادی از ممالک خاورمیانه تغییر دولت صورت گرفته ولی آیا دمکراسی و ثبات پی‌آمد آن بوده؟ مسلماً نه... آیا رعایت حقوق بشر نشانه وجود دمکراسی است؟ می‌بینیم که حتی در اسرائیل نیز حقوق بشر رعایت نمی‌شود.

سخنران در دنباله توضیحات خویش به مسأله ثبات در منطقه پرداخته و یادآور شد که تعدادی از حکومت‌های استبدادی در منطقه ثبات در کشور خود برقرار نموده‌اند همان‌گونه که مثلاً ملک حسین پادشاه اردن مدت ۴۵ سال در این کشور ثبات برقرار کرده بود. البته در این

1. Yitzhak Reiter

سخنران در بخش پایانی خود نتیجه گرفت که اردن در درون حکومت ملک حسین در جایی بین دموکراسی و حکومت مطلق قرار داشته ولی در حال حاضر ملک عبدالله کارهای جدیدی برای کشورش صورت داده و از جمله این که منافع مردم خود را قبل از هر چیز دیگری قرار داده و به همین خاطر به جای پرداختن به مسائل عراق و فلسطین به مسائل اردن تمرکز کرده است. سخنران در خاتمه سازگاری اسلام با دموکراسی در خاورمیانه را مورد اشاره قرار داده و گفت: دموکراسی کاری به اسلام ندارد جز این که رژیم‌های حاکم در خاورمیانه را دچار چالش می‌کند.

۴. سخنرانی شبوکری از عربستان سعودی

وی ابتدا به تغییر و تحولات جاری در خاورمیانه اشاره نموده و آن را محصول تلاش نسل کنونی در این منطقه دانست. به گفته وی نسل اول در منطقه خاورمیانه استعمارستیز بود و با آن مبارزه کرد، نسل دوم نیز نسل انقلاب در جهان عرب بود که با صهیونیسم مبارزه کرد و

کشور تنها نخبگان در قدرت بودند و پس از پادشاه نیز پسرش را به جایش نشاندند تا روند ثبات قبلی این کشور همچنان ادامه یابد.

اسحاق ریتر با طرح این سؤال که آیا ممالک عرب خاورمیانه قابل دموکراتیزه شدن هستند یادآور شد که درجه دموکراتیزه شدن این کشورها متفاوت است «برای مثال در حال حاضر کشور اردن در مقایسه با ده کشور دیگر عرب لیبرال تر است. البته از سال ۱۹۵۷ تا ۱۹۸۹ کشور اردن در واقع تحت یک سیستم حکومت نظامی قرار داشته ولی ملک حسین بعد از این سال‌ها شروع به لیبرالیزه کردن این کشور نمود به طوری که احزاب سیاسی مخالف را روی کار آورد و نوعی حکومت لیبرالی - استبدادی برقرار نمود که البته نباید با دموکراسی غربی اشتباه گرفته شود چون در نظام لیبرالی اردن شاه در رأس امور قرار داشت. ملک حسین سعی کرد شیوه‌های غیردموکراتیک نیز برای حفظ رژیم خود به کار گیرد. ملک حسین با اسرائیل صلح استراتژیک کرد تا از حمایت غرب برخوردار شود.

نسل کنونی در منطقه با چالش‌های گوناگونی روبروست. به گفته سخنان از جمله چالش‌ها و مشکلات مبتلا به جهان عرب مسأله اطلاعات و مسأله حقوق بشر و مشارکت سیاسی است. البته فعالیت و مشارکت سیاسی در منطقه رو به افزایش است. برای نمونه، اخیراً در عربستان سعودی شورای منتخب برای مدارس تشکیل شد. اوضاع منطقه و جهان اسلام رو به دگرگونی است و در این روند بعضی‌ها مدل مالزی و ترکیه را برای تحولات اقتصادی و سیاسی جهان اسلام مناسب می‌دانند.

شبوکری در بخش دیگر اظهارات

خویش به تغییر رژیم‌ها با توسل به زور توجه نموده و گفت: در عراق رژیم صدام با زور برکنار شد و لذا لازم است رژیم آریل شارون هم سرنگون شود. کشورهای منطقه تدریجاً در حال اصلاح سیستم‌های خود هستند. برای نمونه کشور عربستان پس از سال‌ها رنج بردن از افراط‌گرایی اسلامی و عدم تحمل عقیده دیگران امروز سعی می‌کند به خواست مردم خود توجه کند و به همین خاطر دست به یک سری

اصلاحات اقتصادی، سیاسی و فرهنگی زده است. مردم شیعه، سنی، زن و مرد این کشور تدریجاً به مشارکت سیاسی کشانیده می‌شوند که در مقایسه با ده سال پیش پیشرفت چشمگیری است، این که به‌طور مکرر گفته می‌شود اسرائیل تنها دموکراسی خاورمیانه است مایه ناراحتی می‌شود چون واقعاً چنین نیست. توجه شود که تحول در دیگر ممالک منطقه قابل توجه است. تردیدی نیست که تحولات اقتصادی از سوریه، لبنان، سعودی و با مصر مایه نگرفته بلکه منشاء این تحولات ممالکی چون اردن، امارات متحده عربی، مراکش و... بوده‌اند. الان در عربستان تحولات در ابعاد اقتصادی و سیاسی در جریان است. حکومت سعودی به شدت با افراطیون اسلامی درگیر است. مردم به مشارکت در امور گوناگون ترغیب می‌شوند و آزادی مطبوعات در این کشور ادامه دارد.

سخنان در بخش پایانی به درگیری اسرائیل و فلسطین و مسأله صلح پرداخته و گفت که باید نوع صلح را مشخص کرد چون گفتن استقرار صلح کافی نیست. وانگهی وقتی

این لحاظ یک دست در نظر گرفت. برای مثال کشوری چون مصر با سابقه ۶۰۰۰ سال تمدن و ۲۴۰ سال روند مدرنیزاسیون را نباید با دیگر ممالک عرب در یک سطح قرار داد. نامبرده در دنباله بحث خود اضافه کرد که بزرگ‌ترین نویسندگان، متفکران، خوانندگان، مجسمه‌سازان جهان عرب مصری بوده و تا به حال دو جایزه نوبل یکی در ادبیات و دیگری در علم به دست آورده‌اند. روند دمکراسی در مصر همانند دهه‌های پیشین همچنان ادامه دارد. مردم مصر خواهان پیشرفت و رسیدن به همان چیزهایی هستند که مردم آمریکا بدان‌ها دست یافته‌اند، همان‌گونه که مردم دیگر کشورها نیز چنین خواسته‌ای دارند.

«محمد وهبی» در بخش بعدی توضیحات خویش به تبیین دمکراسی پرداخته و گفت: وقتی از دمکراسی صحبت می‌کنیم باید معیارهای آن را مشخص کنیم چون تنها براساس یک حرکت یا یک عمل و معیار نمی‌شود وجود

در روند فعل و انفعالات جاری منطقه از اسلامیت‌ها می‌گوییم باید از یهودیت‌ها هم بگوییم. در اینجا نقش آمریکا بسیار مهم است چون مردم عرب به نقش متوازن‌کننده آمریکا امید بسته‌اند هر چند که امیدی به دولت بوش در مورد حل مسأله اسرائیل و فلسطین ندارند. تنها امید مردم خاورمیانه به قانون اساسی آمریکا در سوق دادن دولت این کشور به سوی اتخاذ یک سیاست متوازن در قبال منطقه است.

۵. اظهارات «محمد وهبی»^۱ از مجله المصور سخنان که قبلاً معاون وزارت اطلاعات مصر بوده طی سخنان خویش در رابطه با ثبات و دمکراسی در خاورمیانه به تحولات مصر طی دهه‌های اخیر تمرکز نموده و ضمن تفکیک قائل شدن بین ممالک عربی از حیث درجه پیشرفت سیاسی و فرهنگی تأکید نمود که مصر از جهات مذکور از دیگر ممالک عربی جلوتر بوده و هست، وی در همین رابطه یادآور شد که وقتی از دمکراسی در جهان عرب صحبت می‌شود نباید همه کشورهای عرب را از

1. Mohammad Vahby

با بنیادگرایان اسلامی را هم ادامه داد و پس از وی نیز این مبارزه ادامه یافت که یکی از نتایج مهم آن ضربه خوردن صنعت توریسم مصر در سال ۱۹۹۶ بود. البته در مصر گام‌های مهمی برای غلبه بر رکود جامعه شروع شده که ادامه دارد.

سخنران در بخش پایانی گفتار خویش چگونگی برخورد با مسائل مبتلا به خاورمیانه را مورد اشاره قرار داده و گفت یکی از مهم‌ترین راه‌ها برای حل مسائل منطقه ایجاد یک محیط پذیرای دموکراسی در آن است. البته در شرایط فعلی متأسفانه یک نوع سردرگمی و ابهام در منطقه خاورمیانه بوجود آمده که ناشی از تجاوز آمریکا به عراق بوده است. همین ابهام باعث شده که کشورهای دیگر نگران حمله احتمالی آمریکا به خود باشند زیرا تصور می‌کنند فردا نوبت حمله آمریکا به آنهاست. مسلماً این وضع ابهام‌آمیز نمی‌تواند زمینه‌ساز استقرار دموکراسی در این کشورها گردد. یکی از بررسی‌هایی که اخیراً صورت گرفته نشان می‌دهد که تجاوز آمریکا به عراق که با حمله به اسلام همزمان

دموکراسی در یک کشور را نتیجه گرفت. برای مثال، آیا آزادی بیان ملاک وجود دموکراسی در یک کشور است؟ بدیهی است که آزادی بیان به‌رغم با ارزش بودن و اهمیت بالای آن نمی‌تواند به تنهایی نشانه دموکراسی باشد چرا که از همین آزادی بیان برای تحمیق مردم سوء استفاده‌های زیادی شده است. از طرفی در یک جامعه دموکراتیک نیز ممکن است آزادی بیان در حدی محدود شود. برای نمونه با نگاهی به روند دو سال اخیر مبارزه آمریکا با تروریسم می‌توان تغییرات حاصله در چهره آمریکا را به‌خوبی مشاهده کرد. به بیانی دیگر آمریکای قبل از ۱۱ سپتامبر با آمریکای بعد از آن فرق‌نمایی پیدا کرده است: شما به وضوح می‌بینید که آزادی‌های شما در یک چنین جامعه دموکراتیک چقدر محدود شده است. لذا در یک جامعه دموکراتیک هم می‌شود محدودیت آزادی برقرار شود. به گفته سخنران کشور مصر نیز تا به حال شش جنگ با فرانسه، انگلیس و اسرائیل داشته که جنگ با اسرائیل در واقع اولین جنگ با تروریسم بوده است. وانگهی انور سادات مبارزه

خانم «زینو باران» در پاسخ یادآور شد که ورود ایدئولوژی افراطی اسلامی به ترکیه مایه نگرانی حکومت شده چون تمرکز اصلی بر سر حفظ ماهیت سکولاریسم در این کشور است. بحث مقامات ترکیه این است که داشتن روسری برای زنان مسلمان یک امر حتمی و اجباری نیست. در ترکیه ایجاد توازن بین دموکراسی و مسائل مذهبی، سکولاریسم و حقوق بشر کار بسیار مشکلی است ولی با این وجود این کشور با اذعان به وجود نقصان‌هایی در این مورد سعی دارد کارهایی صورت دهد.

دکتر حفاظت منافع جمهوری اسلامی ایران

واشنگتن

شده باعث رادیکالیزه شدن جهان اسلام و عرب شده است.

۶. برنامه پرسش و پاسخ

پس از خاتمه سخنرانی‌های عرضه شده در این جلسه چند سؤال مطرح شد که به آن‌ها پاسخ داده شد.

- سؤال مطرح شده از طرف یکی از حاضران در جلسه مربوط به نحوه برخورد با زنان باحجاب در ترکیه بود بدین صورت که اگر ترکیه به گفته یکی از سخنرانان مدل دموکراسی برای دیگر ممالک منطقه می‌تواند باشد چون ظرفیت تحمل دیگر عقاید را دارد، آیا زنان در این کشور می‌توانند حجاب بگذارند؟

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پڙهه ښکاري ځايو علوم انساني او مطالعاتو فرهيښي
پرتال جامع علوم انساني